

компаративне, историјске и књижевнотеоријске студије у циљу поновног читања разнородног Радовићевог дела. Животност и ведрина као стваралачки импулси условили су радост проучавања и присећања, док су пишчеве игре изазване на још једну херменеутичку „рунду”. Публикација је показала колико се Душан Радовић могао и умео „размахнути у калупима” (8), али је и нагласила непресушну потребу за даљим изучавањем познатих и не толико познатих аспеката његовог опуса, како за велике, тако и за мале.

Мсп Ленка С. НАСТАСИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Истраживач-приправник
lenanastasic@gmail.com

ДНЕВНИК КАО ПОЕТИЗОВАНА ХРОНОЛОГИЈА (НЕ)ВИДЉИВИХ ЗБИВАЊА

Славко Гордић, *Сјоо дана*, Агора, Зрењанин – Нови Сад 2024

Рецентна књига Славка Гордића *Сјоо дана*, која обухвата дневничке записе од 29. фебруара до 7. јуна 2016. године, већ својом првом страницом истиче једну од основних интенција дневника да, региструјући из дана у дан догађајности спољашњег и унутрашњег живота, предузме „стодневно самопреслишавање и самоислеђивање”. Иако се формално књига обликује као дневнички дискурс, следствено апострофирајући и његове особине (протејска нарав, самообјективизација и неподударање субјекта са собом, релативизовање искрености посредством привидно одсутног читаоца и естетских амбиција), она се, у својим фундаменталним слојевима, обликује као поетско-медитативно збрајање свих оних круцијалних чинилаца спољне и висцералне сфере дневничког ја: седница, књига, стабала, травки, сећања и сањарења. Осим што дневнички записи поседују документарни значај јер сведоче о битним збивањима и личностима новије српске историје и културног живота, они поседују интроспективну важност засновану на ауторовом интересу за самоспознају, поетичку релевантност будући да аутор саопштава своје искуство стварања разматрајући и особине дневника као прозног модуса, коначно и артистичку вредност јер располаже високом мером естетске истанчаности.

Први тематски рукавац Гордићевог дневничког рукописа тиче се рефлексја о свакодневним обавезама и особинама јавног, друштвенополитичког и културног живота. Дневничко ја стога бележи махом језгровите

исказе о присуству на различитим округлим столовима, свечаним скуповима и симпозијумима, као и активностима у Матици српској, Издавачком центру Матице српске, Доситејевој задужбини, Програмском одбору Вуковог сабора и Националном просветном савету. Атмосфера радне хитње, међутим, протиче у знаку двострукости, која подразумева, с једне стране, ентузијазам и лакоћу „са којом се човек прерано зажари неком темом”, и јасне свести, с друге стране, о оптерећујућим последицама тог стања и времену што се, у суштинском смислу, плодотворније проводи у природи. Евоцирањем досетке чешког дисидента Вацулика „о шуми толико лепој – за разлику од конференције”, исказа који искрсава и у Гордићевој књизи микроесеја *После руба*, утемељује се не само контраст између видљиве, званичне, протоколарне сфере и невидљивог, истинскијег, контемплативнијег света него се отвара и једна од најважнијих преокупација дневничког субјекта – питање мноштвености његовог ја, порозности и колебљивости идентитета. О том раскораку између јавних послова и интимних склоности, особито између вулгаризације јавног простора којом се осиромашује појединчев духовни живот и нужности проналажења прибежишта, казује и дневничко ја: „Срећа је, помишљаш, што оваквој стварности човек може претпоставити сећања, књиге, сањарије или, ако га здравље служи, друговање са шумарцима и ритовима.” Напоредо постојање осетљивости ауторске свести на призоре егоизма и амбициозности у јавном животу, модификовања истине, истрајавања у излишном, неспутаном говору и „самодопадним ’активностима’ које се маскирају тобожњим вишим интересом” и његове мисаоне, стишане, осећајне и интуитивне природе резултира упечатљивим поредбеним увидом – најбоље је „ћутати и самовати, попут древних молчаника и отшелника. Као што самује она добро осветљена а аветно празна Православна књижара ’Беседа’ у поменутом метежу Змај-Јовине улице”.

Дневнички пасажи о јавном културно-политичком простору и његовом устројству обухватају како афирмативна сећања на поједине истакнуте фигуре (на патријарха Павла, Момира Булатовића), тако и критички интониране опсервације о поступањима извесних писаца и глумаца и њиховом олаком дисквалификавању других стваралаца (у том смислу наводи Игор Маројевића и његову перцепцију Ћосића као анахроног аутора, или Микија Манојловића, који разлог српске зле среће у историји налази у чињеници што се Филип Вишњић прихвата као мера и путоказ). Принципијелно преиспитивање дневнички субјект предузима и у погледу духовне гипкости интелектуалаца, који говоре и делају искључиво у границама властитих струка („Ако је интелектуалац онај који се бави оним што га се не тиче, реч је више о непостојећој вокацији”), али и о њиховом пасивном или равнодушном односу према Цркви и верском животу, питајући се коначно: „Да ли је маса тзв. обичног света, са

све више младих међу верницима, недостојно друштво нашим научницима, професорима, лекарима, политичарима и политичким аналитичарима, новинарима, уметницима и књижевницима? Да ли се, поодавно, наша самозвана елита, како она слева тако и она здесна, гади свога народа (у класном, етничком и професионалном смислу), макар то крила у својим јавним изјашњавањима и сврставањима?”

Констатацијом дневничког субјекта о два правила што руководе његовим данима – „молитвено и гимнастичко-рекреативно” правило – отварају се наредни тематски рукавци исповедних записа који се односе на питање вере дневничког ја у метафизичку реалност, односно на описе шетњи, трчања и видове имагинирања природе. Премда доследан у практиковању поста и молитве и истрајан у читању богословских књига, писац дневничких рефлексција заузима иронијску дистанцу спрам свог бића и, с недвосмисленом и беспошtedном искреношћу, уочава да неретко подлеже запитаности поводом појединих питања вере (могућности апсолутног следства Христу у условима данашње цивилизације) или стању духовне пометње и маловерности (када себе прекорева што је одсечно одбио да одговори на питање запуштеног незнанца). Чести дескриптивни одељци пак о кратким шетњама и трчању – активностима које се препознају као време погодно за контемплације и реминисценције на детињство, пријатеље, родни крај – неминовно су усмерени ка свету набујале природе у њеним пролећним и летњим лепотама, бојама и мирисима, ка поступку каталогизације биљака и ситних животиња који не смера толико ка оној утопијској тежњи да обухвати свеукупност света колико настоји да, кроз поетски рафинирани, минуциозни пејзаж, глорификује природу и изрази љубав према именима биља (фитолингвистика). Сраслост дневничког ја са стаблима и крошњама, његова разнежена опијеност дахом и светлошћу пролећа, али и камењем које га сећа на завичајне стеновите пределе, неретко се преплиће са призивањем одређених писаца који казују о природи, или своје поетике на њој као теми/мотиву темеље (Гете, Валери, Витмен, Дединац, Савићевић, јапанска, кинеска и латиноамеричка лирика). Да су назначена два аспекта – опчињеност трансцендентношћу и опчињеност природом што се, на текстуалној равни, обликује као специфична дневничка екопоетика – нераскидиво повезани у бићу дневничког субјекта потврђује и његова мисао „како би у другом животу учио само ботанику и богословију”.

Посебна тематска окосница Гордићевог исповедног дискурса подразумева његову лектуру, списак аутора које чита у часовима доколице или за потребе научних скупова (И. Брјанчанинов, А. Блум, И. Лојола, Ј. Скерлић, А. Г. Матош, Т. Ујевић, В. Петровић, Д. Матић, М. Павловић, Т. Крагујевић, Т. Маринковић, С. Игњатовић, З. Аврамовић, М. Пантић, Б. Шијаковић, Б. Лубардић, В. Вукашиновић, Х. Арент, Ж. Жил, Д. Томас, разне дисертације и предговори). Дневничко ја разматра и своје писање

остварујући спрам њега амбивалентан однос: текстови из књиге *Осмајрачница* су му драги, али се истовремено пита да ли су они „претенциозна мудровања”, а проблематизације и контекстуализације у њима остварене тек парафразе увида из ранијих огледа или уплитање у дисциплине које нису његова примарна област. Замишљеношћу дневничке свести над Михизовим интервјуом, у којем знаменити писац констатује да је мемоариста селектор и узурпатор, „лажов невероватних размера”, као и над расправом Џ. М. Куџија о исповести, зачиње се метатекстуална раван поимања дневничког дискурса. Она неизоставно обухвата и апорије идентитета, напоредно и истовремено постојање различитих ја, чиме се подрива јединство унутрашње конституције појединца на сличан начин на који то чине Песоини хетероними.

Ауторова свест најпре начелно промишља о иманентним нестабилностима жанра дневника истичући недисциплинованост његове форме, лицемерност његових конвенција, одступање од тематског јединства, а особито хотимичну или нехотичну произвољност или селективност у погледу идеје искрености и веродостојности сведочења и уопште моћи аутентичног саморазумевања. Дневничко ја проблематизује отуда властиту дневничку праксу, истинитост свог разоткривања, као и неретко латентно присутну свест о читаоцу која наводи на лукаве мимикрије и аутоцензуру. Питања блиска дневничком проседеу (шта је то ја-за-себе, ја-за-друге или текстуално ја које, рачунајући с читаоцем, постаје неко трећи „који о теби говори у другом лицу”) врхуне у низу идентитарних недоумица, појавних видова властите личности у синхронијској равни (разни идентитети у контексту променљивости друштвених улога) и дијахронијској равни (идентитетска флукутирања или еволуирања током животног доба).

У есеју „Суштинска самоћа” Морис Бланшо констатује како дневник уистину није исповест, него меморијал у који је уписана парадоксалност: писац треба да се сети себе самог као онога који не пише, већ живи свакодневни живот, али средство којим се служи да би то постигао јесте управо писање као узорна зона заборавља, губљење споне са собом. Дневничко ја књиге *Сјео дана*, премда прати културна и политичка збивања, коментарише одељке из штампе и телевизијске емисије критички их проматрајући уз установљавање различитих врста темпоралних подударности у историји, истодобно јесте и оно дневничко ја дистанцирано од сопства, текстуално растворено до границе песничког самозаборава насталог у додиру са пределом, литературом, маштом, успоменом, и обузето духом идиле, потонућем у невидљива збивања.

Мрп Виолетта Р. МИТРОВИЋ
Библиотека Матице српске
Нови Сад
viomitrovic@gmail.com